

УДК 373.5:34:614

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3\(43\)-1499-1512](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3(43)-1499-1512)

Хміль Ірина Юріївна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри судової медицини та медичного права, НМУ імені О. О. Богомольця, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-0157-0289>

ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті проаналізовано ключові аспекти формування правосвідомості у студентів медичних факультетів як важливого елементу їхньої професійної підготовки. Розглянуто вплив правосвідомості на професійну діяльність майбутніх лікарів, підкреслюючи її значення для дотримання правових норм у медичній практиці, забезпечення безпеки пацієнтів та уникнення юридичних помилок. У статті наголошено на щораз більшу роль правових аспектів в охороні здоров'я, що вимагає від майбутніх медичних працівників не лише знань законодавства, але й здатності реагувати на нові правові виклики. Особливу увагу приділено дисципліні «Медичне право», яка сприяє формуванню правової культури студентів та їхньої здатності застосовувати правові знання на практиці. Вивчення медичного права дає змогу студентам засвоїти основні нормативно-правові акти, що регулюють сферу охорони здоров'я, розуміти правовідносини між медичними установами, пацієнтами та працівниками галузі. Окрім того, дисципліна сприяє розвитку критичного мислення, необхідного для вирішення складних правових ситуацій у професійній діяльності лікарів. Підкреслено значення компетентнісного підходу у викладанні «Медичного права», що забезпечує не лише теоретичну підготовку, але й формування практичних навичок застосування правових норм у медичній діяльності. Особливо важливим є ознайомлення студентів з юридичною відповідальністю медичних працівників, класифікацією дефектів надання медичної допомоги та механізмами захисту прав пацієнтів і лікарів. Опанування цих аспектів дозволяє майбутнім медикам ефективно оцінювати та використовувати правові інструменти у своїй професійній діяльності. Акцентовано на важливості вміння студентів застосовувати отримані знання у практичній діяльності, що включає ведення медичної документації відповідно до чинного законодавства, аналіз правових ситуацій та прийняття рішень, які відповідають правовим нормам. Запровадження компетентнісного підходу у вивчення медичного права сприяє формуванню у студентів здатності самостійно навчатися та адаптуватися до змін у правовому регулюванні сфери охорони здоров'я. Таким чином, стаття

висвітлює актуальність і значущість правосвідомості у професійній підготовці медичних спеціалістів, наголошуючи на необхідності вдосконалення методів викладання дисципліни «Медичне право» та розвитку правової компетентності майбутніх лікарів.

Ключові слова: правосвідомість, медичне право, професійна діяльність, освітній процес, заклад вищої освіти.

Khmil Iryna Yuriyivna Candidate of Pedagogical Sciences, Senior lecturer of the Department of Forensic medicine and medical law, Bogomolets National Medical University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-0157-0289>

PEDAGOGICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF LEGAL AWARENESS IN MEDICAL STUDENTS

Abstract. The article analyzes the key aspects of legal awareness formation in medical students as an important element of their professional training. The author examines the impact of legal awareness on the professional activities of future doctors, emphasizing its importance for compliance with legal norms in medical practice, ensuring patient safety and avoiding legal errors. The article emphasizes the growing role of legal aspects in healthcare, which requires future healthcare professionals not only to have knowledge of the law but also to be able to respond to new legal challenges. Particular attention is paid to the discipline of Medical Law, which contributes to the formation of students' legal culture and their ability to apply legal knowledge in practice. The study of medical law allows students to master the basic legal acts regulating the healthcare sector and understand the legal relations between medical institutions, patients and employees of the industry. In addition, the discipline promotes the development of critical thinking necessary to resolve complex legal situations in the professional activities of doctors. The author emphasizes the importance of the competency-based approach to teaching Medical Law, which provides not only theoretical training but also the formation of practical skills in the application of legal norms in medical practice. It is especially important to familiarize students with the legal responsibility of medical professionals, the classification of defects in medical care, and mechanisms for protecting the rights of patients and doctors. Mastering these aspects allows future doctors to effectively evaluate and use legal instruments in their professional activities. The importance of the students' ability to apply the acquired knowledge in practical activities, including maintaining medical records in accordance with current legislation, analyzing legal situations and making decisions that comply with legal norms, is emphasized. The introduction of a competency-based approach to the study of medical law helps to develop students' ability to learn independently and adapt to changes in the legal regulation of the healthcare sector. Thus, the article highlights the relevance and importance of legal awareness in the professional training of medical specialists,

emphasizing the need to improve the methods of teaching the discipline “Medical Law” and develop the legal competence of future doctors.

Keywords: legal awareness, medical law, professional activity, educational process, higher education institution.

Постановка проблеми. Правова підготовка студентів медичних спеціальностей є важливою складовою їхньої професійної освіти, оскільки медична діяльність тісно пов’язана з правовими аспектами. Майбутні лікарі повинні володіти знаннями з медичного права, щоб ефективно виконувати свої обов’язки та захищати права пацієнтів. Правові знання допомагають уникати медичних помилок, запобігати конфліктам та діяти відповідно до чинного законодавства. Особливо актуальним є вивчення норм правового регулювання у сфері медичних послуг в умовах воєнного стану та реформування системи охорони здоров’я. Важливим аспектом є також правова відповідальність медичних працівників, яка включає адміністративні, цивільні та кримінальні аспекти. Формування правової компетентності сприяє підвищенню якості медичних послуг та довіри до системи охорони здоров’я. Таким чином, правова підготовка є необхідною умовою професійної діяльності сучасного медичного працівника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує значну увагу наукової спільноти до проблематики правової підготовки студентів медичних спеціальностей. Зокрема, Н. Гуменна зазначає, що щораз більша роль професійної підготовки лікарів, спрямованої на вирішення завдань охорони здоров’я, вимагає від системи вищої професійної медичної освіти не тільки забезпечення фундаментальними медичними та природничо-науковими знаннями про людину, а й вирішення інших життєвих проблем, зокрема правових, з якими майбутні медики можуть зіткнутися у своїй професійній діяльності. Це, на думку вченої, дозволить студентам упевнено діяти в складних ситуаціях, позбавить від наслідків неправомірних дій і забезпечить їхній професійний розвиток. Формування нової моделі вищої медичної освіти можливе лише за умови впровадження компетентнісного підходу, який дозволить майбутнім лікарям активно долучатися до професійної діяльності, проявляти високий рівень моральної свідомості та сформувати життєву позицію, що відповідає вимогам сучасного медичного середовища [1, с. 360]. Г. Хаварівська, зі свого боку, акцентує на критеріях оцінки рівня правосвідомості та правової культури студентів. Вона підкреслює, що ключовими елементами є правова інформованість, готовність застосовувати правові знання на практиці, готовність до соціально корисної поведінки, а також сформованість правових навичок і вмінь, правомірної поведінки та активності в соціально-правовій сфері. Ці чинники є важливими для подальшої професійної діяльності лікаря, оскільки вони сприяють не лише

правовому, а й моральному розвитку фахівця, що є важливою частиною процесу медичної підготовки [2, с. 18]. О. Сорока наголошує на важливості розвитку правового мислення у медичних працівників, оскільки це дозволяє лікарю правильно осмислювати чинні закони та застосовувати їх у конкретних ситуаціях, що виникають у практиці. В умовах, коли зростає повага до прав людини в системі охорони здоров'я і зростають вимоги суспільства до якості медичних послуг, знання правових основ стає гарантією успішної професійної діяльності лікаря. Підвищення рівня правового мислення є необхідною умовою для формування правового менталітету майбутніх медичних працівників, що, своєю чергою, впливає на їхні професійні орієнтири та мотивацію [3, с. 61–62]. Дослідження Н. Шульги підкреслює важливість юридичної освіти для формування правової культури майбутніх медиків. Сучасний лікар має бути не лише фахівцем у медичній сфері, але й володіти необхідними знаннями і навичками для дотримання правових норм у своїй професійній діяльності. Опанування правовими знаннями сприяє розвитку почуття справедливості, гуманізму, а також відповідальності за свої вчинки, що має важливе значення для забезпечення ефективної правової діяльності в системі охорони здоров'я. За словами вченої, правова культура медичних працівників є важливим чинником розвитку правової держави, оскільки вона визначає рівень юридичної обізнаності та етичних стандартів медичної професії [4, с. 222]. В. Харківський звертає увагу на важливість правової компетентності магістрів медицини, яка включає здатність ефективно виконувати професійні обов'язки з урахуванням правових норм і етичних вимог. Він визначає ключові компоненти правової компетентності, зокрема мотиваційно-ціннісний, змістовий, комунікативний і діяльнісний, які сприяють розвитку готовності магістрів до правильного застосування медичних правових знань і навичок у практичній діяльності. Це допомагає не лише у професійному становленні лікаря, а й забезпечує захист прав пацієнтів та медичних працівників, що є важливим аспектом сучасної медичної практики [5, с. 480]. Поряд з тим, Н. Калинюк та І. Рогальський вказують на важливість міждисциплінарної інтеграції правової та професійно-практичної підготовки майбутніх медичних працівників. Вони зазначають, що глибокі правові знання є основою для розвитку критичного мислення, формування професійної ідентичності та здатності до вирішення складних завдань у медичній сфері, що забезпечує високий рівень компетентності і дозволяє уникнути вузькопрофесійних обмежень. Пошук шляхів удосконалення правової підготовки медичних працівників є ключовим чинником для забезпечення неперервності професійної освіти, яка враховує сучасні зміни в галузі охорони здоров'я [6, с. 79].

Дослідження зазначених науковців вказують на необхідність інтеграції правової освіти в медичну підготовку для формування високої правової

культури, розвитку правового мислення та компетентності у майбутніх медичних працівників, що є ключовими для успішної професійної діяльності в умовах сучасної медичної практики.

Однак недостатньо вирішеними залишаються питання формування правосвідомості у студентів медичних факультетів, зокрема щодо інтеграції правових знань у медичну освіту, розвитку критичного правового мислення та ефективного застосування правових норм у практичній діяльності лікарів.

Метою статті є дослідження ключових аспектів формування правосвідомості у студентів медичних факультетів.

Виклад основного матеріалу. Правосвідомість здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей є важливим елементом їхньої підготовки, що забезпечує належне розуміння правових норм у медичній сфері. Формування цієї правосвідомості впливає на професійну поведінку майбутніх лікарів, дозволяючи їм ефективно застосовувати правові знання на практиці. Врахування правових аспектів у медичній діяльності є необхідним для забезпечення безпеки пацієнтів та захисту їхніх прав. Правосвідомість у медичній практиці також сприяє уникненню юридичних помилок та правових конфліктів, що можуть негативно вплинути на професійну репутацію лікаря. Щораз більша роль правових аспектів в охороні здоров'я вимагає від майбутніх медичних працівників не лише базових знань, але й здатності реагувати на нові правові виклики. Тому формування правосвідомості є важливою складовою комплексної медичної освіти, яка забезпечує успішну та відповідальну професійну діяльність лікарів.

Особливо важливим інструментом у формуванні правосвідомості є вивчення спеціалізованих дисциплін, які безпосередньо стосуються правових аспектів медичної діяльності. Однією з таких дисциплін є «Медичне право», яка не лише дає студентам знання з основних правових норм, але й формує у них розуміння етичних і правових обов'язків медичних працівників. Цей курс дозволяє майбутнім лікарям розвивати навички правового аналізу ситуацій та прийняття рішень, що відповідають вимогам чинного законодавства. Вивчення медичного права також сприяє розвитку критичного мислення, необхідного для адекватного реагування на складні правові ситуації в медицині. Наукові дослідження та практичні кейси, що розглядаються в рамках цієї дисципліни, сприяють поглибленому розумінню правових аспектів медичної практики, що є необхідним для ефективної професійної діяльності в умовах сучасних викликів у сфері охорони здоров'я. Тому вивчення медичного права є важливою складовою, яка підготує студентів до належного виконання своїх обов'язків у медичній сфері, забезпечуючи ефективну та відповідальну професійну діяльність.

Так, вивчення дисципліни «Медичне право» [7] на кафедрі судової медицини та медичного права Національного медичного університету імені О. О. Богомольця є важливим у контексті формування правосвідомості у

студентів медичних спеціальностей. Метою викладання дисципліни «Медичне право» здобувачам вищої освіти медичних закладів є знайомство з нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність у сфері організації охорони здоров'я та здійснення медичної практики, засвоєння теоретичних знань з основ медичного права, а також набуття практичних навичок для їхнього ефективного застосування у майбутній професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Медичне право» студенти медичних спеціальностей повинні засвоїти основні поняття медичного права, що дозволяють їм розуміти правові норми, які регулюють діяльність у медичній сфері. Зокрема, це стосується міжнародних нормативно-правових актів у галузі прав людини та охорони здоров'я, що є основою для організації медичної допомоги та визначення правовідносин у сфері охорони здоров'я. Майбутні медичні працівники повинні ознайомитися із нормативно-правовим регулюванням надання медичних послуг та особливостями правовідносин між медичними установами, пацієнтами та працівниками галузі охорони здоров'я. Крім того, важливим є розуміння аспектів медичного права як окремої галузі права та співвідношення його з іншими сферами життєдіяльності людини, такими як біоетика, медична етика та деонтологія, оскільки ці знання безпосередньо впливають на професійну діяльність медичних працівників.

Також, студенти повинні вивчити основні проблеми практичного застосування законодавства України, що регулює організацію охорони здоров'я та здійснення медичної діяльності, зокрема питання правового статусу пацієнта, медичного та фармацевтичного працівника, а також закладу охорони здоров'я. Важливою частиною освітнього процесу є ознайомлення з поняттям та видами юридичної відповідальності у сфері охорони здоров'я, що включає розуміння наслідків юридичних помилок і недотримання норм законодавства. Здобувачі вищої освіти також повинні оволодіти класифікацією дефектів надання медичної допомоги, що дозволить їм не тільки уникати юридичних порушень, але й захищати права та інтереси пацієнтів і медичних працівників. У ході навчання майбутні медичні фахівці здобудуть знання про механізми і засоби захисту прав пацієнтів та медичних працівників, що є необхідним для їхньої подальшої професійної діяльності.

Важливим аспектом є здатність студентів застосовувати на практиці отримані знання та навички, відстоюючи гарантовані законом права та свободи пацієнтів і медичних працівників. Це включає вміння практично застосовувати положення міжнародно-правових актів і чинного законодавства України, що регулюють охорону здоров'я та медичну діяльність, а також оцінювати локальні нормативні акти та інші медико-правові документи. Крім того, студенти повинні навчитися правильно вести медичну документацію та складати відповідні медико-правові документи, що є важливим елементом їхньої професійної підготовки.

Розвиток практичних навичок у студентів медичних спеціальностей є важливою складовою їхньої підготовки до професійної діяльності. Зокрема, це включає вміння ефективно використовувати знання медичного права у реальних ситуаціях, правильно вести медичну документацію та складати відповідні медико-правові акти. Оскільки медичні працівники часто мають справу з юридичними аспектами своєї діяльності, вміння правильно оцінювати та застосовувати правові норми є критично важливим для їхньої професійної діяльності. У цьому контексті компетентнісний підхід вивчення дисципліни «Медичне право» набуває особливого значення. Впровадження такого підходу дозволяє не тільки поглибити знання студентів про медичні та правові норми, але й активно формує в них здатність застосовувати отримані знання на практиці. Це, зі свого боку, сприяє підготовці висококваліфікованих медичних працівників, готових ефективно вирішувати правові та етичні питання, що виникають у процесі медичної практики.

К. Мельникова, аналізуючи особливості впровадження компетентнісного підходу в навчання дисципліни «Медичне право» для здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей, наголошує, що процес формування професійної компетентності майбутнього медичного працівника здійснюється через зміст освіти. Цей зміст враховує не лише програму навчальних предметів, але й професійні навички та вміння, які розвиваються не тільки під час вивчення медичних дисциплін, а й під час освоєння курсу «Медичне право». Саме в рамках навчання у закладі вищої освіти у студентів формуються необхідні для професії не лише медичні, але й правові знання та компетенції, що є основою для їхньої здатності вирішувати практичні та професійні питання. Компетентнісний підхід до навчання майбутнього лікаря сприяє розвитку в нього навичок самостійного навчання, що в подальшому дозволяє зберігати гнучкість у професійних відносинах, як з роботодавцями, так і з пацієнтами. Водночас впровадження компетентнісного підходу у викладання дисципліни «Медичне право» допомагає вирішити важливу проблему, пов'язану з необхідністю удосконалення технологій освітнього процесу для студентів-медиків, забезпечуючи їхню готовність до реальній професійної діяльності [8, с. 396].

Важливим аспектом компетентнісного підходу є впровадження не лише медичних знань, а й правових компетенцій, що сприяють підготовці майбутніх фахівців до реальній професійної діяльності. Це вимагає інтеграції правових норм та стандартів в освітній процес, що дозволяє студентам медичних спеціальностей здобути практичні навички для ефективного вирішення правових питань у медичній практиці. У цьому контексті вивчення дисципліни «Медичне право» є ключовим етапом формування правової компетентності, оскільки надає здобувачам вищої освіти можливість не тільки опанувати основні правові положення, але й навчитися застосовувати їх у реальних ситуаціях професійної діяльності. Такий підхід допомагає розвивати здатність

до самостійного прийняття правових рішень, що є важливим компонентом загальної професійної компетентності.

Зважаючи на важливість формування правових знань у медичних працівників, післядипломна освіта є необхідною для подальшого розвитку їхніх правових компетенцій. Це стає основою для розвитку аналітичного мислення, здатності до самостійного прийняття обґрунтованих рішень, а також для формування професійно-правових цінностей. Зі свого боку, формування таких компетенцій у медичних працівників через різноманітні функції, зокрема аналітико-когнітивну, діяльнісно-мотиваційну та інші, є важливою частиною процесу їхнього професійного розвитку, який триває на всіх етапах навчання та кар'єри. Завдяки цьому, лікарі набувають не лише глибоких медичних знань, а й здатності діяти у відповідності до вимог правового середовища, що є необхідною умовою для ефективної практики.

Важливими функціями розвитку правової компетентності медичних працівників у процесі післядипломної освіти є: інформаційно-соціальна функція, яка включає збирання, аналіз і обробку необхідної правової інформації, що сприяє розвитку соціально значущих зв'язків у колективі та формуванню професійно-правових ідеалів і мотивів. Вона також забезпечує інтеграцію правових норм у систему цінностей особистості, узгоджуючи правову орієнтацію професійних дій та рішень із вимогами професійного середовища. Аналітико-когнітивна функція полягає у систематизації правових знань і навичок, що дозволяє ефективно оцінювати ситуації та приймати обґрунтовані правові рішення в межах професійної діяльності. Діяльнісно-мотиваційна функція зосереджена на розвитку особистісної морально-правової свідомості, організації прийняття професійних рішень на правових засадах та здатності адаптувати комунікативний стиль до вимог професійних ситуацій, що вимагають знань сучасного нормативно-правового поля. Формувально-креативна функція сприяє розробці інноваційних методів для попередження або усунення правопорушень та стимулює розвиток особистої правової компетентності, заохочуючи інтерес до вивчення прав людини, зокрема прав пацієнтів. Діагностично-виховна функція охоплює передбачення та попередження порушень законодавства, сприяє подоланню негативних рис особистості та негативних емоцій, а також формуванню правовиховних настанов і практик, що забезпечують правову освіту пацієнтів під час професійної діяльності [9, с. 18].

Методика викладання дисципліни «Медичне право» в контексті формування правосвідомості у студентів медичних спеціальностей є важливою складовою їхньої професійної підготовки. Одним із ключових завдань цього процесу є розвиток у студентів здатності застосовувати правові норми та принципи в умовах реальної медичної практики. Викладання повинно включати не лише теоретичні знання, але й практичні навички, які дозволяють студентам розуміти правові аспекти медичних питань та приймати обґрунтовані рішення в рамках законодавства.

У цьому контексті важливу роль відіграють інтерактивні методи навчання, такі як обговорення юридичних незвичайних випадків, рольові ігри та симуляції, які допомагають студентам краще усвідомити правові норми через їх застосування в умовах, наближених до реальних. Такі методи сприяють розвитку критичного мислення та навичок аналізу правових ситуацій. Крім того, важливим є застосування ситуаційних завдань, які стимулюють студентів до самостійного пошуку правових рішень у конкретних випадках медичної практики.

Основним завданням викладача є не лише передача знань, але й сприяння формуванню правосвідомості у студентів. Це передбачає виховання у них усвідомлення важливості правової відповідальності та етики в медичній практиці. Формування правосвідомості неможливе без активної взаємодії з іншими дисциплінами, такими як етика, деонтологія, які також впливають на правову свідомість майбутнього лікаря. Тому міждисциплінарний підхід стає важливим елементом в освітньому процесі.

Система оцінювання в рамках дисципліни «Медичне право» повинна враховувати не тільки знання теоретичних аспектів права, але й здатність студентів застосовувати ці знання в реальних ситуаціях, аналізувати правові проблеми та приймати юридично обґрунтовані рішення. Важливо також заохочувати студентів до самостійного вивчення нормативно-правових актів, актуальних змін у законодавстві, що дозволяє їм бути в курсі останніх правових тенденцій у медичній сфері.

Залучення до навчання актуальних кейсів із медичної практики дозволяє студентам розвивати навички правового мислення та вдосконалювати правосвідомість. Цей підхід також сприяє формуванню вміння працювати з правовими джерелами та аналізувати правові наслідки конкретних медичних дій. Крім того, важливо, щоб викладання «Медичного права» мало не лише інформативний, а й виховний аспект, сприяючи формуванню морально-правових установок майбутніх медичних працівників.

Впровадження вищезазначеної методики викладання дисципліни «Медичне право» відкриває можливості для розширення професійного світогляду майбутніх медичних працівників, сприяючи формуванню творчої, критично мислячої особистості з високою правовою культурою. Такий підхід не лише стимулює подальше вдосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців, але й підкреслює важливість міждисциплінарної інтеграції в навчанні. Він заохочує студентів-медиків до самостійної роботи над вибраними темами, залучаючи їх до активного пошуку рішень через конкретні алгоритми дій, що дає змогу глибше засвоювати матеріал.

Критичне мислення, що формується в процесі навчання, стимулює здобувачів вищої освіти до дослідження таких важливих питань, як гарантії прав та інтересів медичних працівників у випадку захворювання або смерті внаслідок професійного інфікування, наприклад, COVID-19. Це важливе

питання, оскільки професійне захворювання медичного працівника на COVID-19 може бути виявлене не одразу та мати серйозні наслідки для його здоров'я й життя.

Інтеграція правових та професійних практичних навичок дозволяє значно підвищити якість підготовки майбутніх медичних фахівців у закладах вищої медичної освіти. Це зумовлює подальшу розробку основних проблемних аспектів підготовки медиків, що ґрунтується на міждисциплінарній інтеграції, де поєднуються як юридичні, так і медичні знання та навички.

Формування правосвідомості у студентів медичних спеціальностей потребує системного підходу, що передбачає взаємодію теоретичних і практичних аспектів навчання. Включення юридичних дисциплін, зокрема «Медичного права», у навчальні програми сприяє розвитку критичного мислення, здатності аналізувати правові норми та застосовувати їх у медичній практиці. Водночас міждисциплінарна інтеграція дозволяє розширити професійний світогляд студентів, формуючи їхню відповідальність за дотримання етичних та правових норм у майбутній діяльності. Використання активних методів навчання, зокрема кейс-методу, рольових ігор та симуляційних сценаріїв, дозволяє моделювати реальні ситуації, які можуть виникати в медичній практиці. Це дає можливість майбутнім лікарям не лише правильно оцінювати юридичні аспекти професійної діяльності, а й приймати обґрунтовані рішення в складних клініко-правових ситуаціях. Такий підхід сприяє формуванню навичок правового аналізу та виробленню алгоритмів дій, що підвищує рівень професійної компетентності студентів. Додатково акцентується увага на розвитку комунікативних навичок, що є важливим чинником у роботі з пацієнтами та їхніми родинами, особливо у випадках правових конфліктів. Тому поєднання медичних і правових знань забезпечує комплексний підхід до професійної підготовки студентів. Це сприяє не лише підвищенню рівня їхньої правової культури, а й формуванню здатності захищати свої права та права пацієнтів у межах правового поля. Оволодіння навичками юридичного аналізу та професійної аргументації дозволяє медикам уникати правових ризиків і діяти відповідно до законодавчих норм. У цьому контексті особливого значення набуває викладання дисципліни «Медичне право» із залученням практичних занять і розгляду прецедентних справ. Такий підхід сприяє виробленню у студентів стійких правових переконань і професійної етики, що є ключовими елементами правосвідомості майбутніх медичних фахівців.

З огляду на зазначене вище, представимо ключові педагогічні підходи до формування правосвідомості у студентів медичних спеціальностей у контексті викладання дисципліни «Медичне право» на кафедрі судової медицини та медичного права Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.

Таблиця 1

Педагогічні підходи до формування правосвідомості у студентів медичних спеціальностей у контексті викладання дисципліни «Медичне право» на кафедрі судової медицини та медичного права Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Педагогічний підхід	Сутність підходу	Компетентності, що формуються
Компетентнісний підхід	Орієнтація освітнього процесу на формування професійних і правових компетентностей у студентів	ЗК 1 – розвиток абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ПРН 3 – здатність застосовувати знання при вирішенні спеціалізованих завдань
Проблемно-орієнтований підхід	Використання реальних та змодельованих правових ситуацій у сфері медицини для аналізу та прийняття рішень	ЗК 4 – здатність приймати обґрунтовані рішення; ПРН 5 – аргументування висновків та аналіз управлінських рішень
Міждисциплінарний підхід	Інтеграція правових знань з медичними дисциплінами для комплексного розуміння правових аспектів медицини	ЗК 9 – здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації; ПРН 14 – організація надання лабораторної допомоги
Діяльнісний підхід	Акцент на практичні навички студентів у вирішенні юридичних питань у сфері охорони здоров'я	СК 6 – професійна взаємодія з пацієнтами та колегами; ПРН 8 – надання консультативної допомоги
Комунікативний підхід	Використання інтерактивних методів навчання (дебати, моделювання судових процесів) для розвитку правової комунікації	СК 4 – керування персоналом та мотивація; ПРН 17 – прийняття рішень і відповідальність за роботу
Ціннісний підхід	Формування у студентів розуміння соціальної відповідальності та правової етики у медичній діяльності	ЗК 7 – здатність виявляти та вирішувати проблеми; ПРН 10 – відповідальність за професійну діяльність
Цифровий підхід	Використання цифрових технологій та електронних баз даних для опрацювання медико-правових питань	ПРН 18 – планування та здійснення інформаційного забезпечення діяльності лабораторії; ПРН 19 – підтримка системи менеджменту якості

Джерело: складено на основі [7].

Зауважимо, що компетентнісний підхід спрямований на формування у студентів здатності до ефективного застосування отриманих знань у сфері медичного права. Його ключовою особливістю є розвиток абстрактного мислення, аналізу та синтезу, що дозволяє студентам адаптуватися до змін у правовому середовищі медицини. Важливим аспектом є вироблення вміння розв'язувати професійні завдання, використовуючи міжгалузеві знання.

Компетентнісний підхід сприяє формуванню правової культури майбутніх медиків, допомагаючи їм не лише дотримуватися норм, а й розуміти їхню значущість. Зі свого боку, проблемно-орієнтований підхід зосереджується на аналізі реальних чи змодельованих ситуацій, що дозволяє студентам розвивати навички прийняття обґрунтованих рішень. Особливість цього підходу полягає в акценті на критичному мисленні та аргументуванні висновків. Він створює передумови для формування здатності оцінювати управлінські рішення та ефективно реагувати на юридичні виклики у медичній практиці. Міждисциплінарний підхід сприяє глибшому розумінню правових аспектів медицини завдяки інтеграції юридичних знань із профільними дисциплінами. Це забезпечує всебічний аналіз правових проблем, що виникають у сфері охорони здоров'я. Важливим результатом такого підходу є розвиток навичок пошуку, обробки та аналізу інформації, що необхідні для прийняття зважених рішень у медичній сфері. Діяльнісний підхід орієнтований на практичне застосування юридичних знань у реальних робочих умовах. Основний акцент робиться на набутті студентами навичок взаємодії з пацієнтами та колегами в контексті правових аспектів медичної діяльності. Він сприяє виробленню вміння надавати консультативну допомогу, що є важливим для забезпечення правового захисту як медичних працівників, так і пацієнтів. Комунікативний підхід зосереджується на розвитку навичок правової комунікації через інтерактивні методи навчання, такі як дебати та моделювання судових процесів. Він формує у студентів здатність керувати персоналом та мотивувати колег, що є необхідним для ефективного управління медичними установами. Цей підхід розвиває відповідальність за прийняті рішення та їх наслідки. Ціннісний підхід спрямований на формування у студентів усвідомлення соціальної відповідальності та правової етики в медичній сфері. Він допомагає майбутнім медикам розвивати здатність визначати й вирішувати етичні проблеми, що є важливим у професійній діяльності. Одним із ключових елементів цього підходу є виховання відповідальності за якість надання медичних послуг. Водночас цифровий підхід ґрунтується на використанні цифрових технологій для ефективного вирішення правових питань у медицині. Він забезпечує розвиток навичок планування та організації інформаційного забезпечення медичної діяльності. Завдяки йому здобувачі вищої освіти набувають компетентностей у використанні електронних баз даних та підтримці системи менеджменту якості, що сприяє підвищенню ефективності правового регулювання у сфері охорони здоров'я. Підкреслимо, що кожен із підходів має свою специфіку та вносить важливий вклад у формування правосвідомості майбутніх медичних працівників, а їхнє поєднання дозволяє створити цілісну систему навчання, яка враховує як практичні, так і етичні аспекти медико-правової діяльності.

Висновки. Таким чином, підкреслимо, що формування правосвідомості студентів медичних спеціальностей є важливим аспектом їхньої професійної

підготовки, оскільки воно сприяє правильному розумінню та застосуванню правових норм у медичній практиці. Засвоєння знань з медичного права допомагає майбутнім лікарям уникати юридичних помилок і конфліктів, що забезпечує правову безпеку як пацієнтів, так і медичних працівників. Особливу роль у цьому процесі відіграє дисципліна «Медичне право», яка спрямована на розвиток правового мислення, навичок аналізу ситуацій та прийняття рішень відповідно до чинного законодавства. Вивчення цієї дисципліни сприяє формуванню критичного мислення студентів, необхідного для ефективного реагування на сучасні правові виклики у сфері охорони здоров'я. Компетентнісний підхід до навчання медичного права дозволяє студентам не лише отримувати знання, а й практично застосовувати їх у професійній діяльності, зокрема у веденні медичної документації та дотриманні правових норм. Використання практичних кейсів та аналітичних завдань в освітньому процесі сприяє розвитку відповідальності та професійної етики майбутніх лікарів. Тому формування правосвідомості через вивчення медичного права є важливою передумовою підготовки висококваліфікованих та правосвідомих фахівців у сфері медицини.

Перспективи наступних досліджень передбачатимуть розробку та впровадження інноваційних методів навчання дисципліни «Медичне право», які сприятимуть більш глибокому розвитку правосвідомості у студентів медичних спеціальностей, зокрема через інтерактивні форми навчання, симуляційні вправи та впровадження сучасних технологій в освітній процес для покращення правового аналізу та прийняття рішень у медичній практиці.

Література

1. Гуменна Н. В. Компетентнісний підхід у викладанні дисципліни Медичне правознавство для студентів-медиків. Молодий вчений. 2017. № 4. С. 356–361.
2. Хаварівська Г. С. Теоретичні аспекти формування правової культури студентів закладів вищої освіти в Україні. Ефективність державного управління. 2019. № 61. С. 13–24.
3. Сорока О. Я. Формування правового мислення в процесі професійної підготовки лікарів у вищих медичних навчальних закладах. Медичне право. 2018. № 1(21). С. 54–64.
4. Шульга Н. В. Правова культура майбутніх фахівців медичної галузі як об'єкт комплексного психолого-педагогічного дослідження. Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки. 2018. Випуск 4. С. 220–225.
5. Суховірська Л., Болілий В. Формування правових компетентностей у майбутніх медиків медичного університету. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності: збірник матеріалів засідання № 2 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 24 червня 2022 р.). Кропивницький : ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2022. С. 480–482.
6. Калинюк Н. М., Рогальський І. О. Концептуальні засади інтеграції правової та професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі. Медична освіта. 2020. № 3. С. 79–83.
7. Робоча програма навчальної дисципліни «Медичне право» для другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальність 224 «Технології медичної діагностики та лікування». URL: <https://nmuofficial.com/zagalni-vidomosti/kafedri/departament-forensic-medicine/sylabusy/>

8. Мельникова К. М. Реалізація компетентнісного підходу в системі викладання дисципліни «Медичне право» для студентів-медиків вищих навчальних закладів. Молодий вчений. 2017. № 4. С. 394–397.

9. Харківський В. Теоретико-методологічні аспекти розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі в післядипломній освіті. Обрії. 2017. № 2. С. 15–18.

References

1. Humenna, N. V. (2017). Kompetentnisnyi pidkhid u vykladanni dystsypliny Medychne pravoznavstvo dlia studentiv-medykiv [Competence-based approach in teaching the discipline Medical Jurisprudence for medical students]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 4, 356–361 [in Ukrainian].

2. Khavarivska, H. S. (2019). Teoretychni aspekty formuvannia pravovoi kultury studentiv zakladiv vyshchoi osvity v Ukraini [Theoretical aspects of the formation of legal culture of students of higher education institutions in Ukraine]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia – Efficiency of public administration*, 61, 13–24 [in Ukrainian].

3. Soroka, O. Ya. (2018). Formuvannia pravovoho myslennia v protsesi profesiinoi pidhotovky likariv u vyshchych medychnykh navchalnykh zakladykh [Formation of legal thinking in the process of professional training of doctors in higher medical education institutions]. *Medychne pravo – Medical law*, 1(21), 54–64 [in Ukrainian].

4. Shulha, N. V. (2018). Pravova kultura maibutnikh fakhivtsiv medychnoi haluzi yak ob'ekt kompleksnogo psykholoho-pedahohichnoho doslidzhennia [Legal culture of future medical specialists as an object of complex psychological and pedagogical research]. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Seriia: Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of the Flight Academy. Series: Pedagogical Sciences*, 4, 220–225 [in Ukrainian].

5. Sukhovirska, L., Bolilyi, V. (2022). Formuvannia pravovykh kompetentnostei u maibutnikh medykiv medychnoho universytetu [Formation of legal competencies in future medical students of a medical university]. *Aktualni pytannia vdoshkonalennia sudovo-ekspertnoi ta pravookhoronnoi diialnosti: zbirnyk materialiv zasidannia № 2 postiino diiuchoi Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kropyvnytskyi, 24 chervnia 2022 r.). Kropyvnytskyi : TOV «Tsentralno-Ukrainske vydavnytstvo»*, 480–482 [in Ukrainian].

6. Kalyniuk, N. M., Rohalskyi, I. O. (2020). Kontseptualni zasady intehratsii pravovoi ta profesiino-praktychnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv medychnoi haluzi [Conceptual principles of integration of legal and professional-practical training of future medical specialists]. *Medychna osvita – Medical education*, 3, 79–83 [in Ukrainian].

7. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Medychne pravo» dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity haluzi znan 22 «Okhorona zdorovia» spetsialnist 224 «Tekhnolohii medychnoi diahnostyky ta likuvannia» [Work program of the discipline «Medical Law» for the second (master's) level of higher education in the field of knowledge 22 «Healthcare», specialty 224 «Technologies of medical diagnosis and treatment»]. URL: <https://nmuofficial.com/zagalni-vidomosti/kafedri/departament-forensic-medicine/sylabusy/> [in Ukrainian].

8. Melnykova, K. M. (2017). Realizatsiia kompetentnisnogo pidkhodu v systemi vykladannia dystsypliny «Medychne pravo» dlia studentiv-medykiv vyshchych navchalnykh zakladiv [Implementation of the competence approach in the system of teaching the discipline «Medical Law» for medical students of higher education institutions]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 4, 394–397 [in Ukrainian].

9. Kharkivskyi, V. (2017). Teoretyko-metodolohichni aspekty rozvytku pravovoi kompetentnosti fakhivtsiv medychnoi haluzi v pisladyplomnii osviti [Theoretical and methodological aspects of the development of legal competence of medical specialists in postgraduate education]. *Obrii – Horizons*, 2, 15–18 [in Ukrainian].